

A táppénz-csökkentés hatása

2011-ben a táppénz összegének felső határát a minimálbér négyszereséről a kétszeresére csökkentették. Csillag Márton, a Budapest Szakpolitikai Elemző Intézet munkatársa ennek az intézkedésnek a hatását tanulmányozta támogatott projektjében (PD 113253). A kérdés a következő volt: mennyiben ösztönzi a táppénz összege az embereket arra, hogy a gyógyulás után azonnal visszatérjenek a munkába?

Ha a táppénz összegét nagyon bőkezűen határozzák meg, azaz az emberek a teljes vagy közel a teljes munkajövedelmüket megkapják, amíg táppénzen vannak – mondja Csillag Márton –, nincs okuk arra, hogy visszasíessenek dolgozni. Ez a rendszer a társadalombiztosításnak sokba kerül. Ezért a munkagazdaságtan szempontjából érdekes megvizsgálni, hogy milyen rugalmasan reagálnak a munkavállalók a táppénz összegének változtatására. Röviden, leegyszerűsítve: mennyivel csökken a táppénzen töltött napok száma, ha csökkentik a táppénz összegét.

A 2000-es években több olyan intézkedést is hoztak, amely mérsékelte a táppénzt. Emögött részben költségvetési okok álltak, részben pedig a „táppénzcsalás”-t akarták elkerülni a döntéshozók.

Az utóbbi időben azért került az érdeklődés előterébe – nem is Magyarországon, hanem – elsősorban Észak-Európában a táppénz vagy a hozzá hasonló ellátás, mert azt figyelték meg, hogy jóval kevesebben vannak munkanélküli segélyen, mint táppénzen; a társadalombiztosítás sokkal többet költ a tartósan beteg emberekre, mint a munkanélküli segélyre. Ebben a kontextusban az a feltevés fogalmazódik meg, hogy bizonyos emberek, akik nem tudnak vagy nem akarnak dolgozni, inkább a nagyvonalúan megállapított táppénzt veszik igénybe a munkanélküli segély helyett.

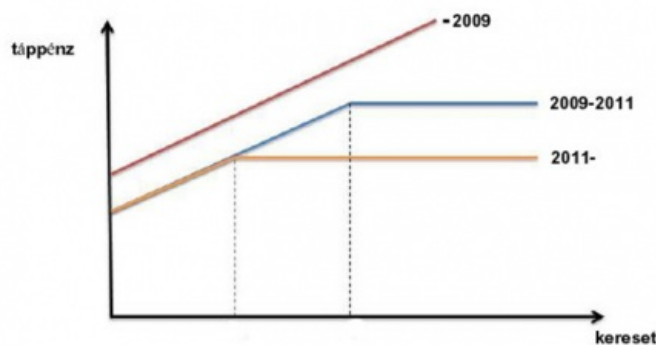
A táppénz általában nem hónapokra szól.

Persze, kell egy külső szereplő is, aki valamilyen értelemben közrejátszik ebben a folyamatban.

Magyarországon nem arról van szó, hogy az emberek a munkanélküli segélyt helyettesítenék a táppénzzel, hanem az a kérdés, hogy a kelleténél kicsit tovább vannak-e táppénzen, mert nem akarják a szabadnapjaikat „elpazarolni”.

Ha valaki korábban meg vissza dolgozni, feláldozza a táppénzt, de több fizetést kap. Mivel a táppénz összege szoros összefüggésben áll a keresettel, nagyon nehéz szétválasztani a „menni-maradni” döntés hatását. Azoknak az embereknek, akiknek magasabb a keresete, a táppénze is nagyobb. Ezért az elemzésekben olyan „párokat” keresünk, amelyek tagjainak hasonlóak a háttér-jellemzői, hasonló a keresetük, de a táppénzük jelentősen eltér.

Az összehasonlítást megkönnyíti, ha bevezetnek egy új táppénz-plafont (nálunk csökkentéssel), mert így lesznek olyan emberek, akik viszonylag magas jövedelműek, de még nem érinti őket az új plafon, és olyanok is, akik ennél valamivel (de nem lényegesen) jobban keresnek, és már érinti őket a plafon. Az utóbbiak sokkal kisebb részét kapják vissza a keresetüknek, amikor táppénzen vannak, mint az előbbiek. A 2011-es táppénzplafon-csökkentés radikális volt: a plafon a korábbi fele lett. Azok körében, akiket érintett a táppénzplafon-csökkentés, jelentősen csökkent a helyettesítési (bérpótlási hányad) ráta – a legmagasabb keresetűek esetén 42%-ról 21%-ra, a valamivel alacsonyabb keresetűek esetén 60%-ról 46%-ra; míg addig azok körében, akiket nem érintett a változás, ez 60% maradt. Az intézkedés széles kört érintett, és érdemes volt elemezni a hatását.

A táppénzplafon csökkenése

Milyen összefüggést sikerült kimutatni?

A közgazdászok azt a kérdést teszik föl, hogy ha például 10 százalékkal csökkentik a táppénz összegét, mennyivel csökken a táppénzen töltött napok száma. Én azt találtam, ha 10 százalékkal csökkentem a táppénz t, akkor nagyjából 8 százalékkal kevesebb napot töltenek táppénzen – ez elég nagy arány. A megállapítás a középkorú, viszonylag magas keresetű férfiakra vonatkozik; erre a mintára korlátoztam az elemzést.

Ezek a férfiak többnyire féltik az állásukat.

Ebben a vizsgálatban ugyanazokat az embereket vizsgáltuk a szabályváltozás előtt és után, és ezek a férfiak ugyanazoknál a vállalatoknál dolgoznak. Tehát azt kell feltételeznünk, hogy az általános gazdasági környezet, a vállalati kultúra nem változott a szabályváltozás környékén. Éppen ezért támaszkodhatunk erre a „természetes kísérletre”, mert azt gondoljuk, hogy a gazdasági és egyéb tényezők nem változtak, miközben a táppénz összege jelentősen csökkent.

Sajnos, felmerül a következő kérdés. Az előbbi arány, ugye, azt mutatja, hogy ha az emberek alacsonyabb összeget

kapnak táppénz címén, akkor rövidebb ideig „maradnak betegek”. Azt azonban nem tudjuk megítélni, hogy korábban az indokoltnál kicsit tovább maradtak-e táppénzen, és mivel most már kisebb a táppénz, gyorsabban visszamennek dolgozni, vagy újabban annyira nem éri meg táppénzen maradni, hogy még azelőtt visszatérnek a munkahelyükre, hogy teljesen meggyógyultak volna.

Ezt a kérdést még elemeznünk kell, de úgy tűnik, inkább a második feltevés áll közelebb a valósághoz. A korábbi egészségügyi közlések alapján ugyanis elkülönítettem viszonylag jó és viszonylag rossz egészségügyi állapotban levő embereket. És azt láttam, hogy a rosszabb állapotúak esetében csökkent jelentősen a táppénzen töltött napok száma. Ez a jel arra utal, hogy ezek az emberek azelőtt mennek dolgozni, hogy teljesen meggyógyultak volna. A TB sokat nyer, ha kevesebb táppénzt fizet, de később sokat veszíthet az egészségi állapotok romlása miatt.

Ez nem csak a TB-nek rossz, hanem a munkavállalónak és a vállalatnak is.

Erre a második elemzésre még nem nyílt mód, mert viszonylag rövid idő telt el az új rendelkezés bevezetése óta. A 2011-es táppénzplafon-csökkentésnek csak a közvetlen hatását tudtam megnézni.

A vizsgálathoz pontos adatok szükségesek, és ez nagyon adatigényes munka. Sajnos, nekem nem az emberek valós egészségügyi állapotáról vannak adataim, hanem arról, hogy mennyi gyógyszert fogyasztanak, hányszor voltak járóbeteg-rendelésen és így tovább. Tehát adminisztratív adatokat használtam, amelyekben az Országos Egészségbiztosítási Pénztár ráfordításai jelennek meg. Ez is nagy előrelépés, és hangsúlyozni szeretném, hogy a Közgazdaság-tudományi Intézet Adatbankja sokat segített azzal, hogy több forrásból származó adminisztratív adatokat gyűjtött adatbázisokba.

2016. november